LITERAIR

Het nieuwste boek van Rihana Jamaludin

‘Schaduwtemmer’ is een historische fantasy roman, het nieuwste boek van Rihana Jamaludin, uitgegeven door Blossoms Books. Deze roman is voorgesteld als één van de 15 Lestips van de ‘Jonge Jury’ 2027. Dat betekent dat er lessen voor middelbare scholen zijn gemaakt bij het boek om het lezen te stimuleren. Het boek kreeg aanzienlijke aandacht door opname op de groslijst en in de selectie van de ‘Jonge Jury’ 2027, wat wijst op concrete waardering binnen de Nederlandse jeugdliteratuur.

Korte inhoud

‘Schaduwtemmer’ vertelt het verhaal van Roekmini, een Javaans meisje dat opgroeit op plantage Reynsdorp in Suriname tijdens de Tweede Wereldoorlog. Zij bezit een bijzondere gave: ze kan geesten en andere bovennatuurlijke wezens zien. Terwijl de oorlog de wereld verandert, krijgt ook Suriname te maken met onzekerheid, armoede en sociale veranderingen. Roekmini ontdekt dat een mysterieuze poppenspeler, de dhalang, gevaarlijke plannen heeft die zowel de mensen- als de geestenwereld bedreigen. Samen met haar vrienden probeert zij deze dreiging te stoppen. Tegelijkertijd zoekt zij haar eigen weg tussen traditie en vrijheid, vriendschap en liefde. De roman combineert geschiedenis, Javaanse cultuur, folklore en fantasy tot een spannend en meeslepend verhaal.

Voorwoord

Rihana Jamaludin baseert ‘Schaduwtemmer’ op familieverhalen uit de Javaans-Surinaamse gemeenschap. Historische ervaringen worden gecombineerd met Surinaamse folklore, Javaanse tradities en verbeelding, waardoor een verhaal ontstaat waarin geschiedenis, cultuur en spiritualiteit samenkomen.

Verantwoording

De auteur hanteert historisch taalgebruik en begrippen om de beschreven periode zo authentiek mogelijk weer te geven. Daarnaast besteedt ze aandacht aan het Surinaams-Nederlands en aan traditionele Javaanse gebruiken, terwijl zij benadrukt dat opvattingen en normen door de tijd veranderen.

Proloog

De proloog speelt zich af op plantage Reynsdorp in 1943. Twee vrouwen komen langs een mysterieuze tuin waar een verborgen kracht lijkt te schuilen. Wanneer een baby heftig reageert op deze plek, vluchten de vrouwen terug naar de kampong. Zo introduceert Jamaludin direct de geheimzinnige sfeer en de verwevenheid van het bovennatuurlijke en het dagelijkse leven.

De titel

De titel ‘Schaduwtemmer’ heeft zowel een letterlijke als een symbolische betekenis. Het woord ‘schaduw’ verwijst naar de bovennatuurlijke wereld waarmee het hoofdpersonage Roekmini in contact staat. Dankzij haar bijzondere gave kan zij geesten en andere onzichtbare wezens waarnemen. Sommige van deze verschijningen zijn onschuldig, terwijl andere een bedreiging vormen voor haar gemeenschap. Het woord ‘temmer’ suggereert dat deze krachten niet kunnen worden vernietigd, maar wel beheerst. Tijdens haar groei naar volwassenheid leert Roekmini omgaan met haar gave en de gevaren die daarmee samenhangen.

De titel sluit bovendien aan bij de historische context van de roman, waarin de Javaans-Surinaamse gemeenschap wordt beïnvloed door de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog en koloniale machtsverhoudingen. Uiteindelijk wordt Roekmini niet alleen een bestrijder van duistere krachten, maar vooral iemand die leert leven met het duister zonder erdoor beheerst te worden. Daarmee vat de titel de belangrijkste thematiek van de roman kernachtig samen.

Critical fabulation

Critical fabulation is een begrip dat cultuurhistorica Saidiya Hartman introduceerde in haar essay ‘Venus in Two Acts’ (2008). Het verwijst naar een schrijfmethode waarbij historische feiten, archiefgegevens en gedocumenteerde gebeurtenissen worden gecombineerd met verbeelding om stemmen, ervaringen en perspectieven zichtbaar te maken die in de officiële geschiedschrijving ontbreken. De auteur vult de stiltes in het archief niet willekeurig op, maar gebruikt verantwoorde fictie om vergeten of gemarginaliseerde groepen opnieuw een plaats in de geschiedenis te geven.

In ‘Schaduwtemmer’ maakt Jamaludin ook gebruik van critical fabulation door historische gegevens over Javaanse contractarbeiders in Suriname te verbinden met fictieve personages, dialogen, gevoelens en spirituele ervaringen. De historische context van Reynsdorp, de bauxietindustrie, de Tweede Wereldoorlog, de Japanse bezetting van Indonesië en de sociale positie van Javaanse immigranten is gebaseerd op historische bronnen. Tegelijk creëert zij het personage Roekmini en haar bovennatuurlijke ervaringen om zichtbaar te maken hoe mensen uit die gemeenschap hun wereld mogelijk beleefden. Op die manier geeft zij betekenis aan ervaringen die nauwelijks in archieven zijn terug te vinden.

Een duidelijk voorbeeld is de voorstelling van het leven van Javaanse vrouwen in de jaren 1928-1945. Historische documenten vermelden vaak economische omstandigheden, contracten en migratiestromen, maar vertellen weinig over gevoelens, dromen, angsten en spirituele overtuigingen van jonge Javaanse meisjes. Jamaludin vult deze leemte op via het personage Roekmini. Haar contacten met geesten, waterwezens en voorouderlijke krachten zijn fictief, maar maken zichtbaar hoe Javaanse spiritualiteit, folklore en culturele herinneringen een rol speelden in het dagelijks leven. De auteur gebruikt dus verbeelding om een historisch geloofwaardige binnenwereld te construeren.

Roekmini als voorbeeld

Zij staat niet voor één historische persoon, maar vertegenwoordigt talloze Javaanse meisjes over wie nauwelijks bronnen bestaan. Door haar verhaal te vertellen, geeft Jamaludin een stem aan groepen die in de koloniale archieven vaak onzichtbaar blijven. De volgende scène waarin Roekmini als kind speelt en tegelijkertijd wezens uit een andere werkelijkheid ziet, legt het voorbeeld uit.

‘Roekmini was een vrolijke baby, maar de gerimpelde Simbah Sajan die vaak op het kind paste, was de eerste die het ongewone opmerkte. Zijn kleindochter lag in de hut op de rieten mat terwijl Simbah Sajan rustig naast haar op de vloer zat. Het kindje brabbelde en lachte, de kleine handjes graaiden in de lucht. Ze strekte haar ruggetje om dichter bij iets te komen, dat boven haar moest zijn. Met verbazing volgden de oude ogen de richting naar waar er iets te zien zou moeten zijn, maar er was niets bijzonders. De baby echter kirde en jubelde en wachtte daarna alsof het luisterde naar een antwoord, reikte dan verrukt naar het onzichtbare. Peinzend bezag de grootvader het vreemde gebeuren. Simbah Sajan zweeg erover. Hij wilde niet dat haar ouders ongerust zouden worden en denken dat hun kind met geesten sprak. Dan zouden ze met haar naar de dukun gaan, die met offers en strenge leefregels haar gave zou proberen weg te maken.’

Deze scène laat zien hoe historische werkelijkheid en verbeelding worden gecombineerd. De leefomgeving, de plantagegemeenschap en de Javaanse cultuur zijn historisch verankerd, terwijl de bovennatuurlijke waarnemingen een fictieve toevoeging vormen. Die toevoeging dient echter niet alleen om spanning te creëren; zij maakt een culturele en emotionele werkelijkheid zichtbaar die in officiële documenten ontbreekt.

Genderproblematiek

Toemian is een ander interessant personage, omdat Jamaludin haar gebruikt om zichtbaar te maken hoe genderverhoudingen functioneerden binnen een Javaans-Surinaamse gemeenschap in de koloniale periode. Toemian is eigenlijk één van de meest tragische personages uit de roman, omdat haar levensloop laat zien hoe vrouwen beperkt werden door traditie, patriarchale structuren en sociale verwachtingen. Tegelijkertijd laat Jamaludin zien dat achter het zwijgen van vrouwen gevoelens van verzet, verdriet en zelfbewustzijn schuilgaan.

Toemian wordt geconfronteerd met een gearrangeerd huwelijk met Sardie. Wanneer zij hoort dat haar ouders een huwelijk hebben geregeld, reageert zij niet met vreugde maar met angst en verdriet. In de hoofdstukken rond haar uithuwelijking wordt duidelijk dat haar persoonlijke verlangens nauwelijks meetellen. De gemeenschap beschouwt het huwelijk als een collectieve beslissing waarbij familiebelangen, economische zekerheid en astrologische voorspellingen belangrijker zijn dan individuele keuzevrijheid. ‘Toemian stond op en liep geagiteerd op en neer. ‘Ora, ik wil niet met die man trouwen. Wat moet ik doen?’ Roekmini had geen antwoord. Toemian klampte in wanhoop haar armen om de stam van een bananenboom en huilde hartverscheurend. ‘Waarom moet ik? Waarom?’ Roekmini veegde met haar hand haar eigen tranen weg en probeerde haar vriendin te troosten. ‘Sardie is niet arm, en ook niet vréselijk oud. Je zult het vast goed bij hem hebben.’ ‘Maar…’ Toemian sloeg nu haar armen om zichzelf heen en staarde radeloos voor zich uit. ‘Ik ben nu van mezelf. Wie ben ik straks?’

Bijzonder belangrijk is Toemians vraag: wie zal zij nog zijn nadat ze getrouwd is? Deze vraag raakt de kern van de genderproblematiek in de roman. Zij beseft dat haar identiteit zal veranderen zodra zij onderdeel wordt van het huishouden van haar echtgenoot. Haar angst is niet alleen gericht op Sardie als persoon, maar ook op het verlies van autonomie. Daarmee vertegenwoordigt zij veel historische vrouwen wier individuele ervaringen nauwelijks zichtbaar zijn in officiële documenten.

Patriarchale normen

Na het huwelijk volgt een periode van toenemend isolement. Toemian probeert eerst aan haar nieuwe situatie te ontsnappen door terug te keren naar Roekmini. De gemeenschap verhindert dit echter. Haar moeder brengt haar terug naar haar echtgenoot. Deze gebeurtenis laat zien hoe patriarchale normen niet alleen door mannen maar ook door vrouwen worden gehandhaafd. De oudere generatie ziet gehoorzaamheid als een sociale verplichting en beschouwt persoonlijke wensen als ondergeschikt aan traditie. Later blijkt dat Sardie gewelddadig is. Zij draagt de gevolgen daarvan zichtbaar op haar lichaam. Jamaludin beschrijft hoe blauwe plekken, zwijgen en verdriet tekenen worden van huiselijk geweld. Opvallend is dat Toemian hierover nauwelijks spreekt. Dit zwijgen is betekenisvol. De roman laat zien dat vrouwen vaak taal noch sociale ruimte kregen om over mishandeling te spreken. Hier wordt gender gekoppeld aan schaamte, sociale controle en gemeenschapsethiek.

Vrouw-zijn

Een belangrijk literair motief is dat Toemian voortdurend leert haar gevoelens te onderdrukken. Van vrouwen wordt verwacht dat ze bescheiden, gehoorzaam en zelfopofferend zijn. Haar persoonlijke pijn wordt daardoor verborgen achter sociaal wenselijk gedrag. Juist deze tegenstelling tussen uiterlijke gehoorzaamheid en innerlijk verdriet maakt haar personage zo krachtig. Haar positie wordt niet alleen bepaald door haar vrouw-zijn, maar ook door haar etnische achtergrond, sociale klasse en koloniale context. Zij leeft in een arm landbouwers milieu binnen een koloniaal systeem waarin weinig ruimte bestaat voor vrouwelijke zelfbeschikking.

Tegelijk vormt Toemian een contrast met Roekmini. Waar zij zich uiteindelijk moet aanpassen aan de verwachtingen van haar omgeving, kiest Roekmini voor verzet. Door beide personages naast elkaar te plaatsen, laat Jamaludin zien welke mogelijkheden en beperkingen vrouwen hadden. Toemian belichaamt de historische werkelijkheid van veel vrouwen die niet konden ontsnappen. Roekmini vertegenwoordigt een alternatieve mogelijkheid en een vorm van verbeeldingskracht.

Toemian als een genderkritische personage

Haar levensverhaal maakt zichtbaar hoe vrouwen werden gevormd door patriarchale regels, economische afhankelijkheid en sociale controle. Door haar gevoelens, angsten en ervaringen centraal te stellen, geeft Jamaludin een stem aan vrouwen die in de officiële geschiedschrijving vaak onzichtbaar blijven. Hierdoor laat Toemian zien hoe het boek over vrouwen èn over kolonialisme gaat.-.

[Jerry Dewnarain]

Rihana Jamaludin. Schaduwtemmer. Blossom Books. 2025. ISBN: 9789463496537

Biografie

Rihana Jamaludin werd op 27 december 1959 geboren in Paramaribo. Zij verhuisde eind 1983 naar Nederland en woont al tientallen jaren in Tilburg. Zij is schrijfster, kunstenaar, voormalig docent en ontwikkelaar van inburgeringsmateriaal. Haar multiculturele achtergrond (Javaans en Hindostaans) vormt een belangrijke inspiratiebron voor haar werk. Jamaludin behoort tot de belangrijke stemmen binnen de Surinaams-Nederlandse literatuur. Haar werk behandelt thema’s als identiteit, migratie, koloniale geschiedenis, familiegeschiedenis, religie en culturele diversiteit. Belangrijkste werken: ‘De Zwarte Lord’ (2009), ‘Kuis’ (2011), ‘Luchtdanser’ (2016), ‘Geheimen van het tuinhuis’ (2021) en ‘Schaduwtemmer’ (2025).

Literair, nr.1702, jrg. 38 **Redactie:** Jerry Dewnarain | Hilde Neus **Eindredactie:** Leatitia Seymonson **Bijdrage deze week:** Jerry Dewnarain